

0-1b

by Jonathan Maraba

1

Ba xa Mašāšane ke Matebele a dulang bosobēla ba motsa wa Polokwane. Bōna ba hlaxa xa Zulu, mehleng ya kxale. Ba tloxile pušong ya xa Zulu pele xa Mapono a xa Mzilikazi. Mošta-pele wa Matebele xe ba tloxa pušong ya xa Zulu e be e le ¹MALADJI kxoši ya bōna. Xo tloxa xa bōna pušong ya xa Zulu e bile ba ~~ix~~ leba thokō ya lebowa la naxa ya xa Zulu, mme kxaufsi le mmolwane ka naxeng ya Mazulu ba axa xōna. Tulō ya bōna e be e bitšwa Mohlwaringoma koba Nhloko-Ndlovu, thabaneng ya ditlou. Xōna foo kxoši MALADJI a hwa a šetše a tswetše ngwana wa mošimane lebitšō la xaxwe e le ²BOLONGO, mme kwa buša yēna. Kxoši BOLONGO a hwa, kwa buša ngwana wa xaxwe ³SEKHUBATDANA. Kxoši SEKHUBATDANA a hwa, kwa buša ngwana wa xaxwe ⁴KXUBE. Kxoši KXUBE a hwa, kwa buša ngwana wa xaxwe TDUNTDA. Kxoši TDUNTDA a hwa, kwa buša ngwana ~~ix~~

2

wa xaxwe ⁶SWINDJANA. Pušong ya kxoši SWINDJANA kwa rēra xore ba tloxē, ka xo thšaba Mazulu. Leštō la bōna ba lebile thokō ya lebowa xe ba tloxa Mohlwaringoma thabaneng ya ditlou. Mošta-pele wa bōna e le kxoši ya bōna SWINDJANA. Ba thsetše dithaba tše di kxolo tša ? ke xe ba fihla naxeng ~~ix~~ eno, tulō ya bōna ya bitšwa xore ke xa Maxašula (Mitsdorp), mo e bile ba ipitša xore ke bōna Matebele a xa Ledwaba la xa Maladji. Serētō sa bōna ke ditlou, byale ka xe nkile ba axa thabaneng ya ditlou. Xe motho wa bōna a lothša koba a ethimola o rēra ka xo re, "Axee tlou, koba Ntebele! koba "Axee Maladji!"

Kxoši SWINDJANA LEDWABA a hwa xa Maxašula, kwa buša morwa wa xaxwe ⁷MOXOBADI LEDWABA. Kxoši MOXOBADI a hwa, kwa buša morwa wa xaxwe ⁸MADITSI. Kxoši MADITSE a hwa, kwa buša morwa wa xaxwe ⁹MELENTDE. Ke xe kxoši MELENTDE a tloxa xa Maxašula le batho ba bang, ba bang ba ba šetšeng ba leba mo xo thweng xa Ledwaba Moletlane. Kxoši MELENTDE yēna le seripa se seng sa Matebele ba ya xo axa Marabastad mo e bile ba hwetša Ba xa Mongale, Ba xa Teffo, Ba xa Lexodi, Ba xa Sekhaulēlō, Ba xa Papo, Ba xa Xxanyaxo, Ba xa Khotola, Ba xa Masenya, Ba xa Mōkwatlo, Ba xa Mašao, Ba xa M Mokonyama, le Ba xa Leopeng. Batho ba ka

3 moka ba thšaba xe Matebele a fihla. Kxošana ya xa Mokwatlo a botša kxoši ~~MELENTDE~~ xore batho ba xa ba na kxoši, ke xe ba bitšwa ba ebantho e tee le Matebele.

Ba xa Sema le Ba xa Hagongwa ba be ba na le Matebele xo tloxa xa Zulu, e le batseta le mošate wa Matebele.

Byale Matebele a tloxa Marabastad a ya Moletlane, xa Ledwaba kxoši e le ~~MELENTDE~~. Xe ba fihla kxoši ~~MELENTDE~~ le Matebele ba thopšela Ba Moletlane dikxomo, xomme ba bošla Marabastad, kxoši e sa le ~~MELENTDE~~. Kxoši ^EMELENTDE a hwa, xwa buša morwaxwe ¹⁰MATHEETHA. Kxoši MATHEETHA a hwa, xwa buša ngwana wa xaxwe ¹¹NRILBA. Kxoši NRILBA a hwa, xwa buša morwa wa xaxwe ¹²MOXUDI. MOXUDI a hwa, xwa buša morwa wa xaxwe ¹³SEBASA. Kxoši SEBASA a hwa, xwa buša morwa wa xaxwe ¹⁴MARABA wa pele. Kxoši MARABA a hwa, xwa buša morwaxwe ¹⁵PHAHLAPHAHLA.

Pušong xa kxoši PHAHLAPHAHLA Matebele a bile le mathswenyšxš a dintwa. Ntwa e kxolo Matebele a lwele le Mapono a xa Mzilikazi mo Marabastad. Ntwa e e bile ya ba ya sehloxo kudu-kudu. Mapono a fenywa Matebele, kxoši PHAHLAPHAHLA a fišeletšwa ka leweng (lexolong) la thaba ya xa Ledwaba (Eistelen). Xe kxoši PHAHLAPHAHLA a bolawa ke Mapono a be a šetše a tswetše bana ba lesome le ⁴mentššo e mebedi. Bohle bao ke bo-Ledwaba. Lehono ba ka dikxoro tša bōna. Xo tswetšwe MARABA o e bile a ba kxoši ka moraxo xa lehu la papaxwe kxoši PHAHLAPHAHLA. Ke ¹⁰MARABA wa bobedi. Le lehono ditl xolo tša xaxwe ke ba mošate wa Matebele. Ba bang ba xo tswalwa ke kxoši PHAHLAPHAHLA ka xo latšlšlana ke Manaleng, Maruteng (Manuteng?), Molwela, Moxabadi, Modubeša, Sobendwa, Nnomarema, Thaxa, Leboro, Manyāši, wa mafšlšlš ke Hlameka. Bohle ba ke bakxšmana ba mmušš wa Matebele.

Kxoši PHAHLAPHAHLA a hwa xwa buša ngwana wa xaxwe wa pele wa ba lesome le metššo e mebedi, MARABA II.

~~Kxoši~~ Pušong ya kxoši MARABA II yēna le Matebele a xaxwe ba thswenyana le ba xa Ledwaba la xa Moletlane/ Sekoting ka xo ba thopšela dikxomo. Ba Moletlane ba fšexa xo lwa le Matebele a xa Maraba. Maburu ke xe a fihla Moletlane. Ba Moletlane ba botša Maburu xore ba yo bolaya Matebele a xo Maraba kua Marabastad,

ka xore a thopetše ba xa Moletlane dikxomo. MARABA II le Matebele
 a xaxwe ba rile ba sa dutše, ba sa xopole xore e ka ba xo ne
 Lekxowa mo, ba tšwela Maburu ka dithunya. Matebele le ōna a
 5 leka xo lwa, ntwā ya be e kxolo. E be e lwelwa nokeng ya Molautse
 (Blood Rivier). Madi a batho a be a šla byaleka meetse. Matebele
 a fenywa xampe tšatšing leo, Maburu a bolaya kxoši MARABA II, a ba
 a mo fišeletša ka ntlong. Dithaka tša xaxwe tše di be di sa
 phela tšōna tša šiphošetša mollong o kxoši e be e swang ka xo ōna.
 Mafelelong Maburu a thopa dikxomo tša Matebele, ka moka. Tulō ya
 Matebele Marabastad ya bitšwa xore ke xa Sebete ka baka la madi,
 ka moraxo xa ntwā ya bōna le Maburu.

Xe kxoši MARABA II a bolawa ke Maburu o be a šetšw a na le
 ngwana wa mošimane yo lebitšō la xaxwe e be e le ¹⁷SOMANDWA xoba
 MAGANDANGELE. Matebele a šetšeng ka moraxo xa ntwā ye ba mo
 thšabišetša xa Mphahlšlš. Ba bang Matebele a thopiwa ke Maburu.

Ba xa Mphahlele ba amoxela Matebele, mme ba bušwa ke
 mofumaxadi Mmathšipi moxatša mofu kxoši MARABA II. Matebele xe ba
 fihla xa Mphahlele ba be ba se na kxomo le a e tee. Byale mofuma-
 xadi wa bōna Mmathšipi a re xo bōna, "Na ngwana o o tla ja eng?"
 Ngwana e be e le yēna SOMANDWA. Matebele ke xōna a thōma xo lwa
 le Maxadimana. Kxoši ya bōna Lexadimana a rapa dithšaba tše:
 6 Ba xa Molšpō, Dikxale, Ngwana, Mothiba, Mothapo le Makxalaka.
 Dithšaba tšeo ka moka Matebele a di fenya, ba ba thopela dikxomo.
 Xe ba fihla natšō xa Mphahlšlš, ba xa Mphahlšlš ba ba tšešla
 bontši bya tšōna. Ke xe Matebele a tloxa xa Mphahlšlš ba lačlana
 xabotse, ba etla Matuludi xoba Maune. Mona Maune xo be xo dula
 Ba Moletši le Ba xa Manamēla. Bōna ba rile xo kwa xore Matebele
 a etla ba thšaba. Ke xe Matebele a fihla kxoši e le ¹⁷SOMANDWA.
 Bana ba bo kxoši SOMANDWA e be e le MABANGULA JONATHAN le
 SEKXOPETŠANA. Kxoši SOMANDWA a tšea Ngwana-ŋegana, ya ba yēna
 mofumaxadi. MABANGULA le SEKXOPETŠANA ba ya bokxōlwa Kapa. Kxoši
 ya šala e hwa. Kwa romelwa batho xore ba yo bitša MABANGULA le
 SEKXOPETŠANA. Bobedi ba bōna xe ba fihla, SEKXOPETŠANA a leka
 xo buša, byale pušō ya xaxwe ya se ke ya kxathla Matebele.

Matebele a mo leleka, yena a ya xa Langa. O mong wa Matebele a úala a dia meferefere. Lebitšô la xaxwe e be e le Mmata Ledwaba. Matebele a mo raka a yo dula Lunsklip. SEKKOPETSANA a tloxa xa Langa a ya xo Mmata, byale ba yo axa Driefontein. Xe Mmata a tloxa Matuludi, o tloxile le Matebele a mantši. Byale xe SEKKOPETSANA a fihla xo Mmata, Matebele ale a xo thšaba le Mmata byale ba thšaba SEKKOPETSANA, mme ba tla keno Maune xae. Byale ke xore kxoši SOMANDWA o be a belexile me thepa fêla, ka molao wa Matebele. mofumaxadi a kxobêlwa MABANGULA JONATHAN xe a se no boya bokxôlwa. Byale MABANGULA o be a na le ngwana wa mošimane. MABANGULA a mo fa mofumaxadi ngwana o wa mošimane xore e be ngwana wa xaxwe. Matebele a e dumšla ka xo thaba xore ngwana eo e tlê e be kxoši ~~xxxxxxxiii~~ ya Matebele. Lebitšô la xaxwe ke kxoši MARABA III. Ke yena ea bušang Matebele lehono. Xe a thoma xo buša Matebele Ba xa Nnamarema (Nnamarema) Ledwaba ba thoma moferefere. Ntwa ya thômêxa ya Matebele ka nnoši. E be e le ntwa ya marumô le dilepe le dithoka. Ba xa Nnamarema ba fenywa. Matebele a ba fišetša dintlo le mabele. Ba xa ~~ke~~ Nnomarema ba ya tlalea Polokwane. Makxowa a tlo thswara Matebele le mofumaxadi. Byale kua kantôrô Matebele a lefa ka thšêlêtê e ngata. Xape xe mofumaxadi a xana taba pela Makxowa, o be a tlê re "Sešane sa basadi", ke xa Makxowa a re ke Mašašane, le lehono ~~xxxx~~ ba re ke Mašašane. Tulô ya Matebele.

8 Mekkwa le melao ya Matebele a xa Mašašane Mabapa le pušô ya bôna.

P u š o : Kxoši ya Matebele xa e kxethwe. Ke ya madi a borêna ba Matebele. Xa e na xo tlošwa setulong xoba boreneng ba yona, e ka thla e sa buše xabotse.

Batho bobohle ba e hlompha ba be ka fase xa yona. Ishe-morena, xoba thobela xoba ngonyama, ke dithorišo tša kxoši ya Matebele.

Ka molao wa Matebele kxoši e ka tšea basadi ba bantši ka mo xo ratang pelo ya xaxwe. Le batho fela ba ka no tšea basadi ka mo ba ka kxonang xo ba lobola. Kxoši e tšea basadi ba bantši, empa o mo tee kxoši e loboletwa ke sethšaba, xore e tle e be

ser. 109

K34/32

mofumaxadi, e be yena yo ~~na~~ a tloxo xo tswala kxoši. Xe kxoši e mphsa e tsâna boxošing, setššaba se nthša dikxomo xo e xatiša boloko. Mesebetsi yohle ya kxoši e phêthwa ke setššaba. Kxoši mo pušong ya yêna e thušwa ke mantona a yêna.

89 M e l a ō . Mosadi xa a tšewe fêla, o tšewa ka dikxomo, ka mo ba bo lesaxana ba kwanent le ba bo mothepa. Mosadi xe a hwetšwe ke monna, mosadi o wa mohloloxadi o fiwa ngwanabo monna wa xaxwe o monyane.

~~Mekata~~

M e l a t o . Melato yo yohle e mexolo e rerwa kxorong ya mošate. E rerwa ke lelxotla. Ka mo molato o bonweng banna ba kxôrô o bexelwa kxoši, mme le yêna kxoši o ahlola ka kahlolô ya lelxotla.

Mosadi wa motho xe a sentšwe ke lesaxana xoba monna e mong, o lefiwa ka letholoxatsi la kxomo. Xe e le mothepa, yêna o lefiwa ka pudi tše šupang.

Tšothle tšeuwe ke mekxwa le melao ya Matebele.

Mongwadi

Jonathan Mubangula Maraba

17th Oct 1938

for Chief Maraba Maššane

typed by me with changes in orthography, oku, 27 Jul. 1942 NJVW

END. S. 109